

УДК 37.(091)

АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СЕРБСЬКИХ БАЯНІСТІВ-АКОРДЕОНІСТІВ У ВИЩІЙ МУЗИЧНІЙ ШКОЛІ М. НІШ (1987–2005 РОКИ)

Курило В. С., Устименко-Косоріч О. А.

Стаття присвячена аналізу змісту професійної підготовки баяністів-акордеоністів у Вищій музичній школі м. Ніш, яка стала першим вищим навчальним закладом в Сербії за фахом. У певній історичній послідовності розвитку Вищої музичної школи м. Ніш визначені трансформаційні зміни у змісті підготовки баяністів-акордеоністів, які відбувались за рахунок збільшення кваліфікацій: від теоретико-педагогічного профілю “Вчитель музичної культури” до виконавсько-практичного фахового спрямування “Вчитель – інструменталіст – баяніст-акордеоніст”.

Ключові слова: кваліфікація, підготовка, вища школа, баяніст-акордеоніст, напрямок, практика, навчальний план.

Статья посвящена анализу содержания профессиональной подготовки баянистов-аккордеонистов в Высшей музыкальной школе г. Ниш, которая стала первым высшим учебным заведением в Сербии по специальности. В определенной исторической последовательности развития Высшей музыкальной школы г. Ниш были обозначены трансформационные изменения в содержании подготовки баянистов-аккордеонистов, которые происходили за счет увеличения квалификации: от теоретико-педагогического профиля “Учитель музыкальной культуры” до исполнительского “Учитель – инструменталист – баянист-аккордеонист”.

Ключевые слова: квалификация, подготовка, высшая школа, баянист-аккордеонист, направление, практика, учебный план.

The article is devoted to the analysis of the content of professional training of button-accordionists in Niš Higher School of Music, which became the first institution of higher education in Serbia with this specialty. In certain historical sequence of the development of Niš Higher School of Music there were identified transformational changes in the content of training of button-accordionists, which occurred due to the broadening of qualifications: from the theoretical-pedagogical profile “Teacher of Musical Culture” to professional performance profile “Teacher-instrumentalist – button-accordionist”.

Key words: qualifications, training, higher education, button-accordionist, direction, practice, curriculum.

Формування вищої ланки сербської баянно-акордеонної освіти розпочато у 1987 році у Вищій музичній школі м. Ніш. Це перший музичний освітній заклад в країні, який здійснював професійну підготовку за фахом. В сучасних науково-історичних дослідженнях сербських авторів зміст професійного виховання та діяльність Вищої музичної школи майже не висвітлено. Дослідники сербської баянно-акордеонної освіти (З. Ракіч, А. Куліш, Д. Мілановіч, Б. Йованчіч) розкривають питання її розвитку, починаючи з історії формування мистецьких факультетів у країні, а саме з періоду незалежної Сербії.

Для з'ясування змісту та організації баянно-акордеонної підготовки у системі вищої освіти, принципів діяльності Вищої музичної школи м. Ніш та зародження баяністичної практики у системі університету ми звернулись до вивчення освітніх документів, навчальних планів та програм, які стали джерельною базою для цього дослідження. Впроваджуючи компаративно-історичний аналіз змісту архівних документів, визначено етапи формування баянно-акордеонного навчання в умовах трансформації системи вищої освіти.

Мета статті – дослідити зміст підготовки сербських баяністів-акордеоністів у Вищій музичній школі м. Ніш.

Ідея про створення Вищої музичної школи виникла у 1981 році, коли Республіканський секретаріат з питань освіти та виховання проголосив: “З усіх областей

загальної початкової освіти програма музичного виховання реалізується на найнижчому професійному рівні” [1, с. 8]. Цей факт став сигналом для педагогів, діяльність яких спрямована на музичне виховання дітей та молоді. Першим кроком у реалізації ідеї про створення Вищої музичної школи стала нарада керівників Міської ради м. Ніш, Регіонального інституту у галузі освіти і виховання імені “Дранка Павловича” м. Ніш, Республіканського комітету освіти, виховання та фізичну культуру, Республіканського комітету культури, Республіканської Ради з питань вищої освіти та Регіональної спілки педагогічної освіти, яка відбулась у травні 1985 року [Там само].

У результаті цієї наради прийнято рішення про створення ініціативної групи, яка виступить перед владою СРС з пропозицією про заснування вищого музично-освітнього закладу у м. Ніш. Авторами документа стали відомі диригенти Д. Якшіч – радник Республіканського інституту з питань освіти і виховання та М. Вельковіч – радник Регіонального інституту з питань вищої освіти і виховання імені Дранка Павловича м. Ніш.

Лист висвітлює музично-освітній стан 1985 року, в якому зазначено, що на підставі аналізу музично-педагогічної ситуації загальних початкових шкіл, культурних організацій та сфер музично-суспільної діяльності країні виявлено значний відсоток працівників у галузі музичної освіти, які не відповідають профілю підготовки або не мають відповідної кваліфікації, проте система музично-педагогічної освіти не здатна забезпечити якісне виховання музично-педагогічних кадрів, підвищити кваліфікаційний рівень педагогам, що викладають в музично-освітніх установах. Автори доводять, що на території колишньої СРС у ті роки бракувало 2000 викладачів музичної культури, а в деяких регіонах країни дисципліну викладають некваліфіковані фахівці. У масштабах держави 3 % викладачів музичної культури, які працюють не за профілем, 28 % педагогів, які мають формальну кваліфікацію, 40 % фахівців з вищою педагогічною освітою, але без музичної підготовки [1, с. 9].

Отже, статистичний аналіз довів необхідність створення вищого музичного закладу за музично-педагогічним профілем підготовки, який би вирішував проблеми відсутності кадрів в країні не тільки у галузі освіти, а й на всіх рівнях соціокультурного буття.

Наступного року Виконавчим комітетом Регіонального інституту з питань вищої освіти і виховання прийнято Рішення № 65-320/1 від 27 березня 1986 року про створення Вищої музичної школи у м. Ніш [2, с. 4]. З метою зарахування перших студентів на 1986/1987 навчальний рік Виконавчий комітет вищої освіти та виховання м. Ніш приймає Рішення про створення спеціальної комісії для започаткування діяльності Вищого музичного закладу, до складу якої увійшли: М. Мельковіч – голова, С. Дімітрієвіч – член Комітету міської ради м. Ніш у галузі соціальної діяльності, Р. Мілосавлевіч – викладач музичної школи імені Воїстава Вучковіча, Т. Братіч – професор Педагогічної академії м. Алексінац, др. Й. Парліч – професор Факультету безпеки діяльності, З. Васілевіч – в. о. професора факультету мистецтв м. Белград, мр. Р. Томовіч – викладач Вищої школи імені Станка Пауновіча, І. Деліч – юрист-консультант міської ради м. Ніш та В. Нешіч – професор філософського факультету м. Ніш.

Проте діяльність спеціальної комісії було призупинено у зв'язку з прийняттям Закону про вищу школу, в якому прописані механізми створення вищих навчальних закладів. Наступний етап роботи над започаткованим освітнім проектом розпочинається у квітні 1987 року, коли Республіканська спілка вищої освіти затверджує освітньо-кваліфікаційний напрям професійної підготовки фахівців у Вищій музичній школі – “Викладач музичної культури” [3, с. 1138]. План зарахування за 1987/1988 навчальний рік, який визначає Республіканська Рада з питань вищої освіти, стверджує, що у 1987 році навчально-виховну діяльність розпочинає Вища музична школа з можливим зарахуванням 60 студентів денної форми навчання № 05-672/1 від 11.06.1987 року, засвідчений Головою республіканської Ради Р. Мілосавлевічем [4, с. 1131]. У цей же період підписано Згоду Республіканської спілки про відкриття Вищої музичної школи м. Ніш № 06-692/7 від 18.06.1987 року, засвідчена секретарем Д. Велічкієвічем [4]. Процес організації діяльності Вищої музичної школи до початку навчально-виховної роботи відбувався за трьома напрямками: збирання нормативних актів, матеріальне забезпечення школи для навчання та підготовка до вступних

екзаменів. В перший рік діяльності Вищої музичної школи обов'язки директора виконував В. Мітіч, у наступні роки до 1991 року цю посаду обіймала Р. Мілосавлевіч.

У вересні 1987 року освітньою Радою СРС було затверджено навчальний план та програму за напрямком підготовки "Викладач музичної культури" № 06-122/27 від 28 вересня 1987 року, засвідчений секретарем В. Брауновичем [6, с. 1100]. Ураховуючи той факт, що Вища музична школа м. Ніш була першою навчальною установою за таким профілем, відмітимо, що зміст навчального забезпечення вирізняється інноваційним підходом до підготовки фахівців, адже аналогій та освітньо-педагогічного досвіду у сфері виховання музикантів за спеціальністю "Викладач музичної культури" в країні не було. На зміст навчальних планів та програм вагомий вплив здійснили педагоги Університету м. Ніш та факультету музичного мистецтва м. Белград, які викладали більшість дисциплін у Вищій музичній школі, що говорить про високий рівень виховання музикантів за фахом.

Нагадаємо, що на спеціальність "Викладач музичної культури" зараховувались студенти на базі середньо-спеціальної освіти або на основі музичної початкової школи за умов додаткових вступних випробувань. Але музично-педагогічний напрямок підготовки фахівців у Вищій музичній школі та універсальний підхід до студентів без урахування їх попередньої спеціалізації (інструментальної, музично-теоретичної) негативно впливали на розвиток їх виконавських здібностей, а іноді це призводило до музично-практичної дискваліфікації. Тому назривала потреба у створенні освітньо-педагогічних умов для підготовки баяністів-акордеоністів на рівні вищої музичної освіти за виконавсько-практичним напрямком.

Проте кількість першокурсників Вищої музичної школи кожного року зростала і на наступний 1988/1989 навчальний рік на спеціальність "Викладач музичної культури" було зараховано 72 студенти [1, с. 18]. У зв'язку зі складними матеріальними умовами школи (обмежений аудиторний фонд, недостатність інструментального забезпечення та методичної літератури) навчання здійснювалось протягом шести днів на тиждень. Як донори виступили факультети мистецтв м. Белграда та м. Скопле, Академія мистецтв м. Новий Сад, Спілка педагогів у галузі музичної та балетної творчості, бібліотека імені Ніколи Тесли м. Ніш, які надавали матеріальну та методичну допомогу школі для якісної реалізації навчально-виховного процесу. У 1989 році Вищій музичній школі на підставі рішення міської ради м. Ніш від 23 січня 1988 виділено окреме приміщення з відповідною кількістю аудиторного фонду, що уможливило збільшувати навчальне навантаження за рахунок запровадження програми підвищення кваліфікації викладачів, організувати методично-практичні курси та майстер-класи.

У 1989 році Республіканський Уряд з питань вищої освіти приймає рішення (№ 061001/1-4-а від 27 червня 1989 р.) про впровадження нових профілів підготовки фахівців у вищі навчальні заклади. Вища музична школа м. Ніш розпочинає підготовку музикантів за двома кваліфікаціями: "Викладач музичної культури", "Викладач-інструменталіст", засвідчене Головою Республіканського Уряду з питань вищої освіти І. Росічем [7, с. 1102].

Потреба відкриття музично-теоретичного та інструментального відділень була очевидною, адже в початкових музичних школах бракувало спеціалістів у галузі інструментально-виконавської майстерності. Відкриття двох нових відділень зумовило удосконалення навчальних планів та програм відповідно до запроваджених спеціальностей, над змістом яких активно працювали: С. Корунівіч (фортепіано), О. Релака і Б. Петровіч-Марковіч (струнні інструменти), представники факультету мистецтв м. Белград – М. Шуїца-Бабіч, М. Івановіч, А. Валдма (фортепіано), Д. Міхайловіч, В. Яковіч, П. Івановіч, Н. Ігнятовіч (струнні інструменти).

Рада освіти Сербії після розгляду запропонованого навчального забезпечення приймає Рішення про затвердження навчальних планів та програм теоретичного та інструментального відділень за спеціалізаціями фортепіано та струнні інструменти № 06-311/90 від 27 грудня 1990 року, засвідчене секретарем Республіканської Ради освіти Б. Брауновичем [8, с. 515]. Отже, на підставі рішення Ради освіти на навчальний 1990/1991 рік було зараховано 57 першокурсників, з яких 43 вступники стали студентами теоретичного відділення, та 14 інструментального, які навчалися за спеціалізаціями: 6 – фортепіано, 6 – скрипка та 2 – скрипка-альт.

Наступним завданням Вищої музичної школи стає збільшення спеціалізацій інструментального відділення за рахунок впровадження баяністичних та гітарних студій. Школа розпочинає складання навчального забезпечення для нових інструментальних спеціальностей за допомогою факультету музичного мистецтва м. Белград. У 1992 році Спілка вищих шкіл приймає Рішення про затвердження навчального плану та програми для спеціалізацій “Гітара” та “Баян-акордеон” № 227/1 від 12 травня 1992 року [9, с. 526]. Отже, у 1993/1994 навчальному році інструментальне відділення Вищої музичної школи м. Ніш поширюється спеціальностями “Баян-акордеон” та “Гітара”, інструментальна секція струнних інструментів доповнюється спеціалізаціями “Віолончель” та “Контрабас”. Зазначимо, що у цей період визначились два напрямки підготовки музикантів у Вищій музичній школі у складі музично-теоретичного та інструментального (за спеціалізаціями: фортепіано, скрипка, альт, віолончель, контрабас, гітара, баян-акордеон) відділень, який залишається незмінним протягом наступної навчально-виховної діяльності вищого музичного закладу.

На основі аналізу навчальних планів підготовки баяністів-акордеоністів за напрямками “Викладач музичної культури” та “Викладач-інструменталіст – баяніст-акордеоніст” зазначимо, що виховання музикантів до 1993 року відмічається музично-теоретичною спрямованістю, про що свідчить перелік спеціальних дисциплін (“Сольфеджіо”, “Музичний фольклор”, “Контрапункт”, “Історія музики”, “Музична форма”, “Гармонія з музичним аналізом”, “Аранжування”). До музично-практичних дисциплін відносимо: “Практика на фортепіано”, “Гра хорових партитур”, “Додатковий інструмент – баян-акордеон, гітара”, “Диригування”, які забезпечують комплекс необхідних знань та вмінь для майбутнього викладача загальномузичного циклу. “Методика викладання музичної культури” передбачає на першому курсі десятиденну практику з дисципліни, яка вимагає від практиканта проведення занять у загальнопочатковій школі. Загальноосвітній блок містить необхідний комплекс гуманітарних дисциплін, який знаходиться у певній кореляції зі спеціальним курсом підготовки, органічно вписується у професійну музично-педагогічну підготовку майбутнього викладача.

На відміну від навчального забезпечення 1988 року підготовка баяністів-акордеоністів, починаючи з 1993 року, здійснюється за двома напрямками: музично-педагогічним та виконавським, про що свідчить зміст навчального плану. Головним предметом стає спеціальний інструмент – баян-акордеон, а перелік музично-теоретичних дисциплін значно скорочено. До практичного блоку додаються “Камерна музика”, “Читання з листа з аналізом оригінальної (баянно-акордеонної) та оркестрової літератури” та “Оркестр” – комплекс дисциплін, які передбачають гру на інструменті та підвищують виконавський рівень баяністів-акордеоністів.

Особливу увагу привертає дисципліна “Методика викладання баяна-акордеона з педагогічною практикою”, яка передбачає не колективну практику музичного виховання з учнями загальноосвітньої школи, а індивідуальну форму занять з учнями музичних початкових шкіл із запровадженням методичних знань у галузі виконавської майстерності баяністів-акордеоністів.

Отже, на відміну від музично-педагогічної освіти баяністів-акордеоністів за напрямом “Викладач музичної культури”, заснованою на поглибленому опануванні музично-теоретичними знаннями, у 1993 році виховання інструменталістів пересувається у бік педагогічно-виконавської практики, яка спрямована на підготовку кадрів для музичних початкових шкіл.

Діяльність Вищої музичної школи до 1999 року визначається динамізмом та новаторством у навчально-педагогічній, творчій та науково-методичній галузях. Після 1999 року розпочинається процес реорганізації Вищої музичної школи у факультет мистецтв Університету м. Ніш, навчально-виховна практика якого формувалась на базі підготовчих педагогічних відділень школи: музично-теоретичного та виконавсько-практичного.

Підсумовуючи історико-педагогічний екскурс діяльності Вищої музичної школи та баянно-акордеонної практики, зазначимо, що зміст підготовки баяністів-акордеоністів удосконалювався за рахунок наступних змін:

- виховання баяністів-акордеоністів розпочато за педагогічно-теоретичним напрямком підготовки, що, з одного боку, свідчить про можливість підвищення кваліфікаційного рівня баяністів-акордеоністів як викладачів в умовах вищої музично-

освітньої ланки, з іншого, сприяє деградації виконавсько-практичних вмій, здобутих в середній музичній школі. Цей факт зумовив виокремлення інструментально-педагогічного відділення від єдиної музично-теоретичної практики виховання музикантів;

- започаткування практики підготовки баяністів-акордеоністів за двома освітньо-кваліфікаційними профілями у Вищій музичній школі – “Викладач музичної культури” і “Викладач-інструменталіст – баяніст-акордеоніст”. Зміст навчальних планів у другому випадку передбачав підвищення виконавсько-практичної майстерності, оволодіння методико-технологічними навичками та колективно-виконавським досвідом з метою підготовки педагогічних кадрів для музичних початкових шкіл;

- навчально-виховна практика баяністів-акордеоністів за двома профілями підготовки (музично-теоретичний та виконавсько-практичний) у Вищій музичній школі м. Ніш – перший освітньо-педагогічний досвід в історії професійної баяністичної освіти Сербії, який здобув гілки-продовження на рівні університетської освіти – факультетах мистецтв. Навчально-виховний досвід та методичні розробки Вищої музичної школи у галузі підготовки баяністів-акордеоністів стали базою для подальшого розвитку баянно-акордеонної практики на факультеті мистецтв Університету м. Ніш, в межах якого реалізуються музично-педагогічна та виконавсько-практична програми виховання інструменталістів.

Література

1. Десет година Више музичке школе у Нишу / С. Вугојковић-Спојиљковић, Т. Милосављевић, М. Вельковић. – Ниш : Виша музичка школа у Нишу, 1997. – 100 с.
2. Odluka o osnivanju vise muzičke škole u Nisu / Skupština SIZ-a usmerenog obrazovanja i vaspitanja za područje МПЗ Nis od 27 marta 1986 godine // Службени гласник СРС. – Број 4. – Београд : Политика, 1986. – С. 4.
3. Одлука о распореду утврђених основних образовних профила за VI-1 и VII-1 степена стручне спреме // Службени гласник СРС. – Број 17. – Београд : Политика, 1987. – С. 1138.
4. Одлука о броју студената који могу уписати високошколске организације на I годину студија школске 1987 / 88 године // Службени гласник СРС. – Број 18. – Београд : Политика, 1987. – С. 1131.
5. Одлука о измени Одлуке о утврђивању основних образовних профила за VI-1 и VII-1 степена стручне спреме // Службени гласник СРС. – Број 6. – Београд : Политика, 1990. – С. 1102.
6. Одлука о о утврђивању наставног плана и програма Више музичке школе у Нишу // Службени гласник СРС. – Број 10. – Београд : Политика, 1987. – С. 1100.
7. Одлука о измени Одлуке о утврђивању основних образовних профила за VI-1 и VII-1 степена стручне спреме // Службени гласник СРС. – Број 29. – Београд : Политика, 1989. – С. 272.
8. Одлука о о утврђивању наставног плана и програма Више музичке школе у Нишу // Службени гласник СРС. – Број 12. – Београд : Политика, 1990. – С. 515.
9. Одлука о о утврђивању наставног плана и програма Више музичке школе у Нишу // Службени гласник СРС. – Број 14. – Београд : Политика, 1992. – С. 526.